

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський державний університет
харчування та торгівлі

СИСТЕМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Колективна монографія

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Харківський державний університет
харчування та торгівлі**

**СИСТЕМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Колективна монографія

**Харків
ХДУХТ
2020**

УДК 334.722:330.3-026.16(477)

С 40

Рецензенти:

д-р екон. наук, проф. Т. Д. Косова (м. Київ, Україна)

д-р екон. наук, проф. В. В. Богатирьова (м. Вітебськ, Республіка Білорусь)

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського державного університету харчування та торгівлі, протокол № 9 від 19.02.2020 р.

Системне забезпечення економічної активності та сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності: колективна монографія / За заг. ред. Н. Б. Кащенкої та Т. О. Ставерської; Харківський держ. ун-т харч. та торг. – Х. : Видавець Іванченко І. С., 2020. – 390 с.

ISBN 978-966-405-510-6

В колективній монографії відображено результати науково-дослідної роботи «Організаційно-методологічні аспекти удосконалення фінансових механізмів забезпечення сталого розвитку підприємств торгівлі (державний реєстраційний номер 0118U007223). Монографія представляє авторський підхід колективу науковців до вирішення актуальних питань системного забезпечення економічної активності та сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. Обґрунтовано концептуальні засади системного забезпечення активізації економічної діяльності та розвитку підприємницьких структур; здійснено моніторинг сучасних проблем їх економічного зростання; розвинуто підходи до удосконалення управлінського інструментарію та правового регулювання систем забезпечення економічної активності та сталого розвитку підприємств; визначено стратегічні орієнтири активізації економічної діяльності та розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Призначена для науковців, викладачів, керівників і фахівців підприємств, студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти.

УДК 334.722:330.3-026.16(477)

© Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2020

© Авторський колектив, 2020

© Видавець Іванченко І.С., 2020

ISBN 978-966-405-510-6

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
----------------	---

Розділ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СИСТЕМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Ефективна система управління витратами як передумова забезпечення сталого розвитку підприємства (<i>Гаркуша Н.М.</i>).....	8
1.2. Формалізація концептуальної основи сталого розвитку бізнесу в моделі інтегрованої звітності (<i>Нестеренко О.О., Крутова А.С., Янчева Л.М.</i>).....	21
1.3. Концептуальний підхід до оцінки ефективності маркетингової діяльності підприємств роздрібною торгівлі (<i>Проскурніна Н.В.</i>).....	39

Розділ 2

МОНІТОРИНГ ТА ДІАГНОСТИКА СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Науково-методичний підхід до оцінки рівня сталого розвитку підприємства (<i>Горошанська О.О., Галуцьких Н.А., Кацена Н.Б.</i>).....	54
2.2. Вплив пандемії COVID-19 на економіку України (<i>Дорошкевич К. О., Шпілька О.С.</i>).....	66
2.3. Розвиток торговельного підприємства та особливості його оцінки (<i>Забродська Л.Д., Забродська Г.І.</i>).....	81
2.4. Ключові тренди, виклики та драйвери забезпечення економічної активності підприємств торговельної сфери (<i>Кацена Н.Б.</i>).....	91

Розділ 2
МОНІТОРИНГ ТА ДІАГНОСТИКА СУЧАСНИХ
ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Науково-методичний підхід до оцінки рівня сталого розвитку підприємства

УДК 330.341-026.16

© Горошанська О.О., Галуцьких Н.А., Кашчена Н.Б.
© Horoshanska O., Galutskikh N., Kashchena N.

Scientific and methodological approach to the assessment of enterprises level of sustainable development

***Анотація.** Проведено критичний аналіз існуючих підходів до визначення інтегрального показника рівня сталого розвитку підприємств. Враховуючи їх переваги та недоліки, запропоновано етапи реалізації науково-методичного підходу до оцінки рівня сталого розвитку торговельного підприємства. Сформовано систему показників за економічною, інноваційною, соціальною та екологічною складовими сталого розвитку, які відображають особливості діяльності підприємств торгівлі. Розглянуто методи визначення відносної важливості складових сталого розвитку. Розроблено модель інтегрального показника рівня сталого розвитку підприємств торгівлі та запропоновано шкалу інтерпретації отриманих результатів. Науково-практична цінність дослідження полягає в удосконаленні аналітичного інструментарію оцінки сталого розвитку підприємств торгівлі.*

***Ключові слова:** сталий розвиток, складові сталого розвитку, інтегральний показник, підприємство торгівлі.*

***Abstract.** The existing approaches to integrated indicator determining of enterprise sustainable development level are analysis.*

The indices system, which reflects trade enterprises activity features, with separation of economic, innovative, social and ecological components of sustainable development, is presented. The main stages and analytical tools for the trade enterprise sustainable development level assessing are identified. The integrated indicator model of the trade enterprises sustainable development level is developed. Methods for the weighting factors determining are considered; these factors reflect the sustainable development components relative value. The study scientific and practical value is analytical tools improving for trade enterprises sustainable development assessing.

Keywords: *sustainable development, sustainable development components, integrated indicator, trade enterprises.*

В умовах глобалізації та інтернаціоналізації світових відносин ефективність і можливості стабільного функціонування й економічного зростання суб'єктів підприємницької діяльності визначаються правильністю обраних орієнтирів та цілей із дотриманням принципів сталого розвитку. Сталий розвиток підприємства слід розглядати як процес гармонійних змін, при якому використання ресурсів та їх якість, напрями інвестицій та інновацій, інституційні зміни узгоджені один з одним та спрямовані на підвищення потенціалу підприємства, досягнення його стратегічних цілей. Основою керуваності цього процесу є системний підхід та інформаційні технології, які дозволяють моделювати різні варіанти напрямів розвитку, прогнозувати їх результати та вибирати найбільш оптимальний.

Ознаками сталого розвитку підприємства є:

- 1) фінансова стабільність і позитивна динаміка прибутковості, збільшення ринкової частки;
- 2) ефективне використання ресурсів, політика ресурсозбереження;
- 3) здатність протидіяти негативним чинникам внутрішнього і зовнішнього середовища, розвиток відповідно до наміченої стратегії;

4) соціальна захищеність персоналу, створення сприятливих умов для праці, компетентність персоналу;

5) перманентна інноваційна діяльність, використання досягнень НТП для збільшення ефективності діяльності;

6) реалізація соціальних проєктів, підтримка сталих зв'язків з усіма стейкхолдерами підприємства, позитивна оцінка методів і етики діяльності підприємства суспільством;

7) застосування технологій, які чинять мінімальний шкідливий вплив на навколишнє середовище або не чинять його взагалі [1, с. 18].

Проблемам оцінки та управління сталим розвитком підприємств присвячені наукові дослідження К.О. Горячевої [2], Л.М. Мельник [3], Л.М. Філіпішеної [4], О.В. Посилкіної, Ю.С. Братішко, К.С. Світлічної [5], О.П. Козлової [6], І.В. Бекренєва, Я.М. Лозовської [7] та ін.

Дослідження показали, що більшість науковців схиляються до думки, що оцінку сталого розвитку підприємства слід проводити з урахуванням його економічної, екологічної та соціальної складових. Проте, ми, зважаючи на ознаки сталого розвитку, підтримуємо думку тих науковців [7, с. 238], які вважають, що саме активна інноваційна діяльність забезпечить конкурентоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі, а тому доповнюють перелік загально визнаних складових сталого розвитку ще й інноваційною складовою.

Методичні підходи до оцінки рівня сталого розвитку підприємства, які пропонуються сучасними науковцями, відрізняються як складом оціночних індикаторів, так і аналітичним інструментарієм.

Так, К.О. Горячевою [2, с. 60] запропоновано методичний підхід до оцінки сталого розвитку, в основі якого лежить збалансована система показників, яка об'єднує такі блоки фінансових та нефінансових індикаторів як «Власники», «Бізнес-процеси», «Клієнти», «Працівники» і «Продукція». Узагальнення інформації за виділеними блоками здійснено на основі інтегрального показника оцінки рівня сталого розвитку, визначеного за методом середньої геометричної. Для інтерпретації отриманих результатів автор пропонує

використовувати так звані зони сталості, відповідно до яких обирається стратегія розвитку підприємства. Погоджуючись із думкою автора про необхідність застосування методу експертних оцінок для визначення вагомості складових інтегральних показників за блоками збалансованої системи показників, вважаємо, що в якості складових мають виступати не окремі показники, а локальні інтегральні показники за складовими сталого розвитку.

Основою системно-інтегрованого методичного підходу до оцінки сталого розвитку підприємства, який запропоновано Л.М. Мельник, є бізнес-індикатори, які систематизовано за складовими сталого розвитку (економічна, соціальна, екологічна) та групами бізнес-процесів (операційними, підтримуючими, управлінськими). Зведення низки окремих бізнес-індикаторів здійснено шляхом визначення зведених показників стану функціонування бізнес-процесів у розрізі 3-х складових, які об'єднуються у єдиний інтегральний показник з урахуванням їх вагомості. Ми підтримуємо думку автора щодо використання єдиного інтегрального показника для визначення відмінності досягнутого стану від бази порівняння загалом по групі обраних показників і отримання однозначного висновку про поліпшення або погіршення розрахункового рівня досягнення сталого розвитку підприємства за аналізований період часу [3, с. 139]. Проте, запропонована авторам послідовність процесу оцінювання не пояснює порядок об'єднання показників, що мають різні одиниці виміру.

Для інтегральної оцінки стійкості розвитку промислових підприємств Л.М. Філіпішина пропонує використовувати «індекс стійкості», який визначається на основі комплексних показників економічної, екологічної, соціальної, ризикової та ринкової стійкості. Запропонована система індикаторів дає змогу оцінити загальну ефективність стратегії підприємства, включаючи його модернізацію бізнесу, в контексті результатів розвитку [4, с. 283].

На думку групи науковців [5, с. 13], в умовах побудови системи сталого розвитку і забезпечення збалансованості всіх його складових виникає синергічний ефект, тобто ефект

збільшення загальної величини оцінки соціально-економічного розвитку у порівнянні з алгебраїчною сумою його складових. Проте, величина запропонованого ними коефіцієнту синергізму в подальшому не враховується при визначенні рівня соціально-економічного розвитку (сталий, високий, середній, нижче середнього та низький), який встановлюється за величиною визначеного за допомогою методу таксономії узагальнюючого показника.

На думку О. П. Козлової, в основі визначення узагальнюючого показника сталого розвитку має лежати цільовий підхід до групування вихідних показників, тобто їх розподіл на показники, які свідчать про досягнення кількісних цілей, та показники, які свідчать про досягнення якісних цілей, в напрямках економічної, екологічної, соціальної та технологічної діяльності. Для узагальнення інформації про локальні інтегральні показники кількісної та якісної груп з урахуванням їх важливості науковець використовує метод сум [6, с. 90].

І. В. Бекренєв та Я. М. Лозовська вважають за необхідне при розрахунку інтегрального показника рівня сталого розвитку підприємства враховувати статичні зміни, що відображають сталість, та динамічні зміни, що відображають ступінь розвитку економічної, соціальної, екологічної та інноваційної складових сталого розвитку [7, с. 238]. Порядок визначення інтегрального показника рівня сталого розвитку підприємства свідчить про рівноцінність його складових, які об'єднано за формулою середньої геометричної.

Критичний аналіз існуючих методичних підходів до оцінки рівня сталого розвитку підприємства дозволив визначити ряд суперечностей, які їм притаманні:

- відсутність єдності щодо складових сталого розвитку;
- різний рівень деталізації складових сталого розвитку, часто дублювання показників за змістом;
- використання показників, які відсутні у звітності підприємства або неможливо визначити за її даними;
- необґрунтованість нормативних або оціночних значень показників, як наслідок значна варіативність інтерпретації одержаних результатів.

У зв'язку з цим запропоновано науково-методичний підхід до оцінки рівня сталого розвитку підприємства, етапи реалізації якого подано на рис. 1.

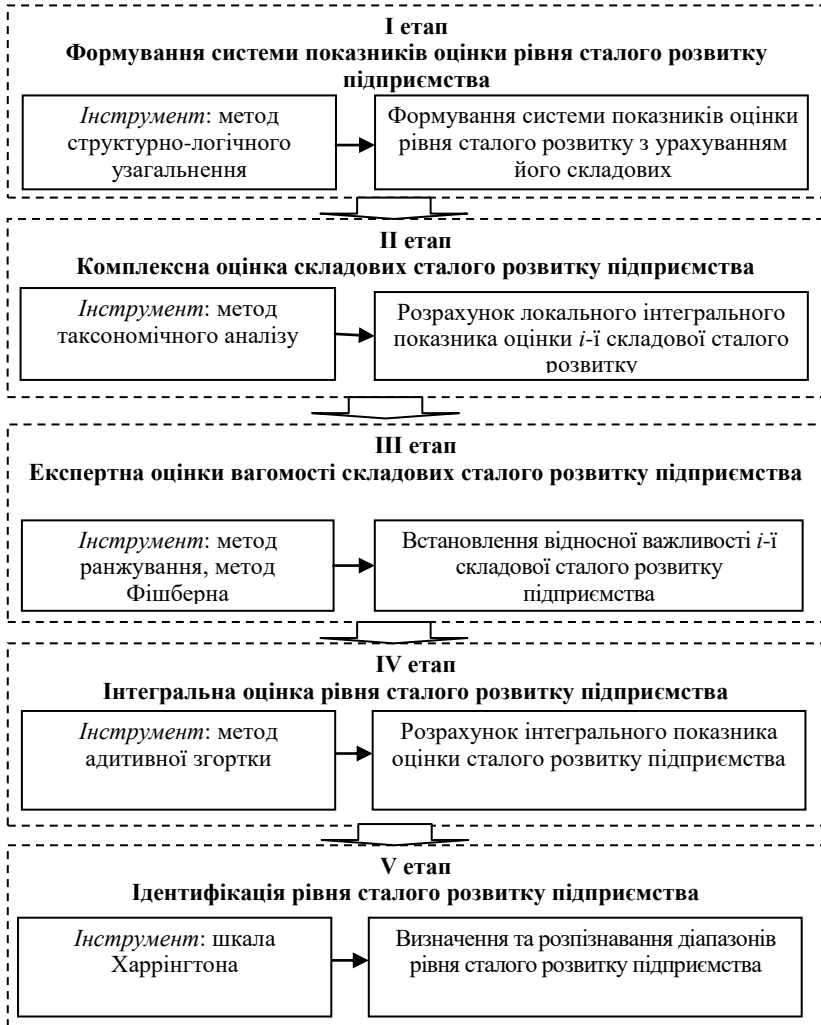

Рис. 1. Етапи реалізації методичного підходу до оцінювання рівня сталого розвитку підприємства

З огляду на особливості діяльності підприємств торгівлі, до складу системи показників оцінки їх сталого розвитку запропоновано включати кількісні та якісні показники, які відображають як позитивний так негативний вплив чинників на зміну його рівня (табл. 1).

Враховуючи, що сила впливу складових сталого розвитку підприємства на його загальний рівень залежить як від галузі, до якої належить підприємство, так і особливостей діяльності, наступним етапом запропонованого методичного підходу є оцінка їх вагомості. Розрахунок вагових коефіцієнтів може бути здійснено за допомогою експертних методів, зокрема, методу ранжирування, попарних порівнянь, Фішберна та ін.

Для визначення вагових коефіцієнтів методом ранжування кожному рангу потрібно присвоїти певну кількість балів за умови, що перший ранг отримує найбільшу кількість балів, а останній найменшу. А далі необхідно визначити суму балів за кожним критерієм, що оцінювався:

$$r_i = \sum_{j=1}^m r_{ij}, \quad (1)$$

де r_i – сума балів за i -м критерієм;
 r_{mi} – виставлена j -м експертом кількість балів за i -м критерієм;
 m – кількість експертів.

Безпосередньо розрахунок вагових коефіцієнтів здійснюється за формулою:

$$w_i = \frac{r_i}{\sum_{i=1}^n r_i}, \quad (2)$$

n – кількість критеріїв.

Ступень узгодженості думок групи експертів оцінюється за допомогою коефіцієнта конкордації:

Таблиця 1 – Система показників оцінки сталого розвитку торговельного підприємства

Складова сталого розвитку	Показник	
	стимулятор	дестимулятор
Економічна	<ul style="list-style-type: none"> – рівень продуктивності праці; – рівень капіталовіддачі; – коефіцієнт оборотності оборотних активів; – рентабельність продаж; – рентабельність активів (капіталу); – коефіцієнт маневреності власного капіталу; – коефіцієнт загальної ліквідності 	<ul style="list-style-type: none"> – рівень операційних витрат; – коефіцієнт фінансової залежності
Інноваційна	<ul style="list-style-type: none"> – коефіцієнт оновлення асортименту продукції; – частка on-line продажів; – коефіцієнт інноваційної активності персоналу; – частка інноваційних активів; – коефіцієнт оновлення техніки 	
Соціальна	<ul style="list-style-type: none"> – коефіцієнт співвідношення середньої заробітної плати робітників підприємства до середньої заробітної плати працюючих у торгівлі; – частка працівників, які пройшли навчання та стажування 	<ul style="list-style-type: none"> – сума заборгованості з виплати заробітної плати; – коефіцієнт плинності кадрів; – сума штрафів, які сплачені за порушення умов КЗпП; – кількість скарг покупців на невідповідність якості реалізованих товарів загальноприйнятим стандартам; – частка виручки від реалізації соціально шкідливих товарів у загальному обсязі виручки від реалізації
Екологічна	<ul style="list-style-type: none"> – частка витрат на екологічну безпеку; – рівень логістичних витрат; – частка витрат на придбання екологічно чистої упаковки товарів 	<ul style="list-style-type: none"> – частка витрат на оплату електроенергії;

Джерело: складено на основі [8, с. 10-11]

$$W = \frac{12 \sum_{i=1}^n d_i^2}{m^2(n^3 - m)}, \quad (3)$$

де $d_i = S_i - \bar{S}$, а S_i – сума рангів i -ї характеристики,
 $\bar{S} = \frac{\sum S_i}{n}$.

Результати обробки опитувальних анкет вважаються прийнятними, якщо значення даного коефіцієнта знаходиться в межах від 0,5 до 1.

Для використання методу Фішберна групи показників ранжируються у порядку зменшення вагомості. Вагомість i -ої складової сталого розвитку підприємства розраховується за формулою:

$$w_i = \frac{2(m - i + 1)}{m(m + 1)}, \quad (4)$$

де w_i – вага i -ї складової сталого розвитку підприємства.

m – число груп індикаторів оцінки сталого розвитку підприємства;

i – місце окремої групи індикаторів.

Отримані вагові коефіцієнти враховуються при розрахунку інтегрального показника рівня сталого розвитку підприємства, який здійснюється за формулою:

$$Ip = \sum w_i Ip_i, \quad (5)$$

де Ip – інтегральний показник рівня сталого розвитку підприємства;

Ip_i – локальний інтегральний показник i -ї складової сталого розвитку підприємства.

В цілому етапи та порядок розрахунку таксономічного показника наведено в табл. 2.

Таблиця 2 – Етапи та порядок розрахунку таксономічного показника
(складено на основі 9, с. 113-116)

№ з/п	Назва етапу	Порядок побудови /розрахунку	Пояснення
1	2	3	4
1	Формування матриці спостережень	$X_{mn} = \begin{pmatrix} X_1 \\ X_2 \\ \dots \\ X_i \\ \dots \\ X_m \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} X_{11} & X_{12} & \dots & X_{1j} & \dots & X_{1n} \\ X_{21} & X_{22} & \dots & X_{2j} & \dots & X_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ X_{i1} & X_{i2} & \dots & X_{ij} & \dots & X_{in} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ X_{m1} & X_{m2} & \dots & X_{mj} & \dots & X_{mn} \end{pmatrix}$	<p>m – число одиниць n-вимірному простору, що дорівнює кількості рядків матриці; n – число ознак кожної одиниці, що дорівнює кількості стовпців матриці; x_{ij} – значення ознаки за номером j для одиниці за номером i.</p>
2	Стандартизація значень елементів матриці спостережень	$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - \bar{X}_j}{\sigma_j}, \quad i = 1, \dots, m; \quad j = 1, \dots, n,$	<p>де \bar{X}_j – середнє арифметичне значення ознаки x_{ij}; σ_j – середньоквадратичне відхилення ознаки x_{ij};</p>
3	Формування вектору-еталону	$Z_{0j} = \begin{cases} \max Z_{ij}, & \text{якщо } j \in I_c \text{ (стимулятор)}; \\ \min Z_{ij}, & \text{якщо } j \in I_d \text{ (дестимулятор)}. \end{cases}$	

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
4	Визначення відстані між окремими спостереженнями і вектором-еталоном	$1) C_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (Z_{ij} - Z_{0j})^2},$ $2) \bar{C}_0 = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m C_{i0},$ $3) \sigma_0 = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (C_{i0} - \bar{C}_0)^2},$ $4) C_0 = \bar{C}_0 + 2\sigma_0.$	<p>C_{i0} – відстань між окремими спостереженнями і вектором-еталоном;</p> <p>Z_{ij} – стандартизоване значення j-ї ознаки в період часу i;</p> <p>Z_{0j} – стандартизоване значення j-ї ознаки в еталоні;</p> <p>\bar{C}_0 – середня відстань між окремими спостереженнями та вектором-еталоном;</p> <p>σ_0 – середнє квадратичне відхилення відстані між окремими спостереженнями і середньою відстанню;</p> <p>C_0 – максимально можливе відхилення від зведеного еталона</p>
5	Обчислення таксономічного показника	$1) D_i = \frac{C_{i0}}{C_0},$ $2) K_i = 1 - D_i.$	<p>D_i – прямий таксономічний коефіцієнт;</p> <p>K_i – модифікований таксономічний коефіцієнт</p>

Для подальшої інтерпретації розрахованого значення інтегрального показника оцінки рівня сталого розвитку підприємства пропонується використовувати шкалу Харрінгтона, яка має універсальний характер і дозволяє виділити п'ять зон сталості (табл. 3).

Таблиця 3 – Ідентифікація рівня сталого розвитку підприємства за шкалою Харрінгтона

Рівень сталого розвитку	Інтервал значень інтегрального показника
Високий	0,8–1,0
Нормальний	0,63–0,8
Середній	0,37–0,63
Низький	0,2–0,37
Дуже низький	0–0,2

У відповідності до цього, перебуваючи в зоні нормальної та високої сталості, підприємство є зразком для порівняння з іншими підприємствами, а знаходження в зонах низького та дуже низького розвитку свідчить про великий розрив між існуючим положенням і кінцевою метою підприємства.

Таким чином, запропонований підхід до оцінювання сталого розвитку підприємств торгівлі дозволить оцінити перспективи їх розвитку за різними напрямками та скорегувати параметри стратегії. До його переваг можна віднести: високий рівень гнучкості, який виявляється у здатності враховувати при розрахунку інтегрального показника умови і особливості функціонування конкретного підприємства; можливість проведення комплексної оцінки сталого розвитку підприємства; дозволяє оцінити спрямованість і силу впливу кожної групи показників на загальний рівень сталого розвитку.

10. Мельник Ю. М., Сагер Л. Ю., Ілляшенко Н. С., Рязанцева Ю. М. Класифікація основних форм та видів маркетингових інтернет-комунікацій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 4. С. 43-55.

11. Дубовик Т. В., Бучацька І. О. Інноваційна спрямованість розвитку підприємств роздрібною торгівлі. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2017. № 1. С. 223-230.

До розділу 2

МОНІТОРИНГ ТА ДІАГНОСТИКА СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підрозділ 2.1.

1. Кузьміна О. С. Аналіз підходів до трактування поняття «сталий розвиток підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 5 (1). С. 13–21.

2. Горячева К. О. Модель оцінки рівня сталого розвитку промисловості з урахуванням соціально-екологічних факторів впливу. *Бізнес Інформ*. 2014. № 5. С. 57-62.

3. Мельник Л. М. Розроблення системно-інтегрованого методичного підходу до оцінювання рівня досягнення сталого розвитку промислових підприємств на основі бізнес-індикаторів. *Вісник Одеського національного університету. Сер. Економіка*. 2017. Т. 22., Вип. 11. С. 136-141.

4. Філіпішина Л. М. Інтегральна оцінка стійкості розвитку промислових підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 280-285.

5. Посилкіна О. В., Братішко Ю. С., Світлична К. С. Діагностика сталого соціально-економічного розвитку фармацевтичних підприємств. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. 2015. № 3. С. 44–50.

6. Козлова Е. П. Формирование механизма устойчивого развития промышленных предприятий на основе

технологической трансформации : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05. Нижний Новгород, 2019. 181 с.

7. Бекренев И. В., Лозовская Я. Н. Методические аспекты формирования адаптивного механизма устойчивого развития предприятия на основе целевого комплексного подхода. *Вестник Российского университета дружбы народов. Сер.: Экономика*. 2017. Т. 25. № 2. С. 233-241.

8. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу: монографія / Н.Б. Кащена, О.О. Горошанська, Т.В. Польова, О.В. Прокопова та ін. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2016. 196 с.

9. Горошанська О.О., Галуцьких Н.А. Підходи до інтегрального оцінювання рівня сталого розвитку підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. Харків : ХДУХТ, 2020. Вип. 1 (31). С. 30-39.

Підрозділ 2.2.

1. Карантин. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3038837-karantin.html>

2. Державна служба статистики URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Національний Банк України. Макроекономічні показники URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>

4. Мінфін. Індекс промислового виробництва. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/industrial/>

5. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Огляд економічної активності. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=010de307-2345-4162-b5e5-1dd8b2f81d10&tag=OgliadEkonomichnoiAktivnosti>

6. Національний Банк України. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання "Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції" (МВФ, 2009). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#1>

7. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Інфографіка (експорт).

management, Kharkiv National Economic University named by Symon Kyznez, Ukraine, eklevyna@gmail.com

Галуцьких Наталія Андріївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та світового господарства Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Україна, natalynikgal@gmail.com

Galutskikh Nataliia, PhD in Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics and World Economy, V. N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine, natalynikgal@gmail.com

Гаркуша Наталія Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку Харківського державного університету харчування та торгівлі, Україна, 2ngarkusha@gmail.com

Harkusha Nataliia, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Accounting, Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Ukraine, 2ngarkusha@gmail.com

Горошанська Олена Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку Харківського державного університету харчування та торгівлі, Україна, elenagoroshan@gmail.com

Horoshanska Olena, PhD in Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Accounting, Kharkov State University of Food Technology and Trade, Ukraine, elenagoroshan@gmail.com

Дорошкевич Катерина Олегівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка», Україна, katyok@ukr.net

Doroshkevych Katerina, PhD in Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and International Business, Lviv Polytechnic National University, Ukraine, katyok@ukr.net

державного університету харчування та торгівлі, Україна,
margarita_ilchenko@ukr.net

Pichenko Margarita, Teaching of the Department of International Economics, Economic Theory and Law, Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Ukraine,
margarita_ilchenko@ukr.net

Кащена Наталія Борисівна, кандидат економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку Харківського державного університету харчування та торгівлі, Україна,
natakaschena@gmail.com

Kashchena Nataliia, PhD in Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance and Accounting, Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Ukraine,
natakaschena@gmail.com

Кирильсва Людмила Олексіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та обліку, Харківського державного університету харчування та торгівлі, Україна,
kirilieva@ukr.net

Kirilieva Liudmila, PhD in Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of finance and accounting, Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Ukraine,
kirilieva@ukr.net

Ковалевська Надія Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри товарознавства, торгівлі та управління якістю товарів Харківського державного університету харчування та торгівлі, Україна,
kavalserg@gmail.com

Kovalevska Nadezhda, PhD in Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department Commodity Science, Trade and Product Quality Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Ukraine,
kavalserg@gmail.com

Кот Олена Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту та економіки

Наукове видання

**СИСТЕМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Колективна монографія

**За загальною редакцією канд. екон. наук, проф. Н.Б. Кашеної
та канд. екон. наук, доц. Т.О. Ставерської**

Відповідальні за випуск: Н. Б. Кашена, Т. О. Ставерська
Комп'ютерна верстка: Н. Б. Кашена

План 2020 р., поз. 128
Підп. до друку 02.12.2020 р. Формат 60×84 1/16. Папір офсет. Друк офс.
Ум. друк. арк. 24,4. Тираж 300 прим.

**Видавництво та друк
ФОП Іванченко І. С.**

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135.
Тел.: +38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК №4388 від 15.08.2012 р.
www.monograf.com.ua